

რეზიუმე

ნაშრომის მიზანია საარქივო, დოკუმენტური მასალების საფუძველზე ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის და ემიგრანტთა ნაკადების ძირითადი გამომწვევი მიზეზების ანალიზი. მართალია ემიგრაციაზე და ცალკეულ ემიგრანტებზე ბევრია დაწერილი, გ. შარაძის, რ. დაუშვილის, ლ. სარალიძის, ვ. შუბითიძის, ი. კვესელავას, ი. ტაბაღუას და სხვათა მიერ, მაგრამ წინამდებარე ნაშრომი იმითაა საინტერესო და ახალი, რომ მასში კომპლექსურადაა განხილული ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის განმაპირობებელი მიზეზ-შედეგები, ემიგრანტთა ნაკადების ადგილმდებარეობა, მათი პოლიტიკური და სამეცნიერო-კულტურული საქმიანობის, მიღწეული შედეგების პოლიტიკური და ისტორიული შეფასება ანალიზი. წინამდებარე ნაშრომში, განხილულია ქართული ემიგრაციის ნაკადები ევროპასა და ამერიკაში, მათი ადგილის და მნიშვნელობის ადგილობრივ და საერთაშორისო სამეცნიერო წრეების სამსჯავროზე გამოტანა. ასევე, მათი მეცნიერული შესწავლა და გაცნობა მომავალი თაობებისათვის და ემიგრაციის საკითხებით დაინტერესებულ მკვლევართა ფართო წრისათვის.

ქართული ემიგრაციის პირველი ნაკადი ევროპაში 1921/30 წლებში წავიდა, ქართული ინტელიგენცია, მთავრობა და მთავრობის წევრები იძულებლი გახდნენ ევროპაში წასულიყვნენ, რომელიც გამოწვეული იყო რუსეთის ბოლშევიკური ანექსიით. ხოლო ემიგრაციის მეორე ნაკადი 1939-1945 წლებში ამერიკაში წავიდა, თუმცა ბევრი მათგანი კვლავ ევროპაში დარჩა ვინაიდან ამ პერიოდში იყო მეორე მსოფლიო ომი, სადაც უამრავი ქართველი ემიგრანტი მონაწილეობდა მეორე მსოფლიო ომში. მესამე ტალღა ქართული ემიგრაციისა კვლავ ევროპასა და ამერიკაში მიდის 1991-1992 წლებში, რომელიც გამოწვეული იყო სამოქალაქო ომით, სადაც საქართველომ დაკარგა ტერიტორიების 20 პროცენტი. აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი ანექსირებული იქნა რუსეთის მიერ, რომელიც დღესაც არსებობს თვითღიარებული რესპუბლიკის სახით. იმ დროსთვის ეროვნული მთავრობა იძულებული გახდა ემიგრაციაში წასულიყო.

გარდა, ამისა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ 2001 წლიდან წინა პლანზე წამოვიდა შრომითი მიგრაციის ნაკადები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში, რომელთა ძირითადი ნაწილი მიგრანტებისა, ქალები წარმოადგენენ, ძირითადად დაბალი და საშუალო მუშახელის სახით.

Summary

Georgian Political Emigration and Emigrants Flow Abroad

In the article is describing Georgian Emigration flows in Europa and America, Their political, cultural and social life and merit in exile. The first flows of Georgian emigration in Europe was in 1921-1930, which Georgian national government and members of government were compelled by Russian occupation to exile in Europe.

The Second flows of Georgian Emigration went to America in 1939-1945, but the most part of second flows was left also in Europa, Because in this period was the Second world war in Europa and Georgian emigrants was participated also in the World War II.

The Third flows of Georgian Emigration went to Europa and to America again in 1991-1992. During this time in Georgia was public war (Abkhazia War) which Georgia lost 20 percent of Territory. Abkhazia and South Osetia occupied by Russian till now. That's why Georgian National government was constrained to emigrate abroad. Also, all three flows of emigration was conditioned for political reasons.

Labour migration was active from Georgia to Abroad in 2001. This reason was poor social and economical condition in Georgia.

ქართველი ემიგრანტი მეცნიერების მიერ შეტანილი წვლილი ევროინტეგრაციაში

ევროინტეგრაციული პროცესები მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრიდან მოყოლებული დღემდე არ კარგავს თავის აქტუალობას. ის კვლავაც რჩება XXI საუკუნის მნიშვნელოვან პოლიტიკურ გამოწვევად თანამედროვე მსოფლიოს გეოპოლიტიკურ სივრცეში. ამ პროცესებში დღესაც აქტიურად მონაწილეობს საქართველო, როგორც ცნობილია, საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების ხელშეკრულებას 2014 წლის ზაფხულში მოეწერა ხელი, ხოლო 2017 წლის 2 თებერვალში ევროპარლამენტმა საბოლოოდ კენჭი უყარა საქართველოს მოქალაქეებისათვის უვიზო მიმოსვლას, კენჭისყრას მხარი დაუჭირეს სულ ევროკავშირის 553-მა დებუტატებმა, 66 წინააღმდეგი იყო, ხოლო 28 დებუტატმა კი თავი შეიკავა ხმის მიცემისაგან. საბოლოოდ ევროპარლამენტის პრეზიდენტი და ევროკავშირის საბჭოს თავმჯდომარე ქვეყნის შესაბამისი წარმომადგენელი

მოაწერენ ხელს ცვლილებას, რომელიც ევროკავშირის ოფიციალურ ჟურნალში გამოქვეყნდება. გამოქვეყნებიდან ზუსტად 20 დღეში მარტი-აპრილიდან, ბიომეტრიული პასპორტის მქონე საქართველოს მოქალაქეები შენგენის ზონაში შეძლებენ უვიზოდ მიმოსვლას. ეს ფაქტი ქართველი ერისთვის უმნიშვნელოვანესი ისტორიული მოვლენაა. ეს ნიშნავს ქართველი ხალხის დაბრუნებას თავის პირვანდელ სამშობლოში-ევროპაში, რომელიც სულ მუდამ ისწრაფოდა და ბრძოლობდა ამისათვის. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჩვენ ევროპაში ცარიელი ხელებით კი არ შევდივართ, არამედ უდიდესი წვლილი შევიტანეთ ევროპული ღირებულებების პროპაგანდასა და მის საქართველომდე მოტანაში. ფართო საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ არ არის ცნობილი, რომ ევროკავშირის გაერთიანების (ევროკავშირის კონფედერაცია) სათავეებთან იდგნენ ცნობილი ქართველი მეცნიერები და საზოგადო მოღვაწეები. მ. მუსხელიშვილი და ა. ნიკურაძე. მაშინ როცა, რობერტ შუმანი და ჟან მონე საუბრობდნენ ევროპის გაერთიანების იდეაზე, მ. მუსხელიშვილი და ა. ნიკურაძე ევროპის წამყვან ჟურნალ-გაზეთებში აქვეყნებდნენ ამავე თემაზე სტატიებს და აქტიურად მონაწილეობდნენ ევროკავშირის შექმნის პროცესებში.

მ. მუსხელიშვილი ემიგრაციაში 1921 წელს წავიდა, როცა მოხდა საქართველოს ანექსია საბჭოთა რუსეთის მიერ. იგი ვერ ეგუებოდა არსებულ მდგომარეობას და სრულიად დაუფარავად აკრიტიკებდა მათ, საინტერესოა მისი იურიდიული შეფასება, სადაც მან 1783 წლის რუსეთ-საქართველოს ტრაქტატს საქართველოს დამოუკიდებლობის დასასრული უწოდა. რამაც გამოიწვია მ. მუსხელიშვილის პოლიტიკური დევნა და მისი ისტორიოგრაფიის გაქრობა-ამოძიკვა. თუმცა მასზედ ფრაგმენტულად მაინც მოიპოვება გარკვეული სახის ინფორმაციები ემიგრანტულ ჟურნალებში, კერძოდ ნაცნობის ფსევდონიმით ჟურნალ „კავკასიონში“ 1965 წელს (ტომი X) გამოქვეყნებულ ნეკროლოგში. მუსხელიშვილი იყო პირველი ქართველი ევროპელი, რომელიც, ევროკავშირის შექმნის მისეულ იდეას და ევროპულ ქვეყნებს შორის საზღვრების წაშლას ქადაგებდა. სტარასბურგში მან შექმნა ევროპული ცენტრი, მეცნიერული კვლევა-ძიებისა „მუსხელის“ ცენტრის სახელწოდებით (სადაც დღესაც ამ სახელწოდებით ფუნქციონირებს), რომელიც იკვლევდა ევრო ინტეგრაციის საკითხებს. მან ომის შემდგომ, ევროპის გაერთიანების და მისი ფედერაციის იდეა წამოაყენა და დაიცვა, მისი აზრით ევროპული ფედერალიზმი - ეს არის არა მარტო სასიცოცხლო აუცილებლობა ევროპელი ერებისათვის, არამედ მშვიდობის განმტკიცებისა და ევროპაში საერთო აყვავების, ადამიანთა თავისუფლებისა და ღირსების დაცვის გარანტია..., წერდა ის თავის ნაშრომში „ევროპის ფედერალიზმის სტრუქტურა“. 1950 წლის 6 აგვისტოს სტარასბურგში, ევროკონფერენციის გახსნის წინა დღეს, ევროპის 8 ქვეყნის და 300 ზე მეტ სტუდენტმა, ევროგაერთიანების მგზნებარე ინიციატორის მიშელ მუსხელისა

და სამი სხვა მომხრე პროფესორის წინამძღოლობით, მოშალა საფრანგეთ-გერმანიის სასაზღვრო ინფრასტრუქტურა და აღმართა ერთიანი ევროპის დროშა, „ჩვენ მხოლოდ პატარა კოცონი დავანთეთ, დიდი ცეცხლი ეხლა სტარასბურგში უნდა გაჩაღდეს, რომ ევროპული გულებიც აინთოს,... თქვა მაშინ მიშელ მუსხელმა.

ალექსანდრე ნიკურაძეც პოლიტიკური ემიგრაციის პირველი ტალღის მიგრანტი იყო გერმანიაში. იგი იყო ქართულ-ევროპული ურთიერთობების ერთ-ერთი ყველაზე კომპეტენტური მკვლევარი და კონტინენტალური ევროპის კვლევა-ძიების ინსტიტუტის დირექტორი მიუნხენში. 1951 წლის სექტემბერში მან პარიზის ქართულ სათვისტომოში წაიკითხა მოხსენება „ზოგადი სურათები ქართულ-ევროპული წარსულიდან“, რომელიც გამოთქმულია ორიგინალური იდეები. იდეები, რომლებიც ევროკავშირის კონსტიტუცია დღესაც საზრდოობს ამ დებულებებით. ასევე მან დიდი წვლილი შეიტანა ევროინტეგრაციისა და ევროპოლოგიის - როგორც ინტერდისციპლინარული დარგის ჩამოყალიბება-განვითარებაში. 1952 წლის სექტემბერს საფრანგეთში, ქ. კომპიენთან ახლოს ა. ნიკურაძის ინიციატივით „ლა ბრევიერის“ სასახლეში შედგა ევროპელ მეცნიერთა ყრილობა, ყრილობის საგანი იყო ევროპული საჭირობოტო საკითხების წინ წამოწევა. კერძოდ, სხვა წინადადებათა შორის კონგრესმა მიიღო მისი აზრი მცნება-ტერმინის „ევროპოლოგიის“ შემოღების შესახებ. „ევროპოლოგია“ იმთავითვე გულისხმობდა ევროპულ მეცნიერთა დარგების თავმოყრას და ერთ სწავლებად ჩამოყალიბებას. ა. ნიკურაძეს სხვა დამსახურებებთან ერთად უდიდესი წვლილი აქვს შეტანილი ქართველოლოგიის განვითარება-პოპულარიზაციაში გერმანიაში და ზოგადად მთელ ევროპაში, იგი ბრწყინვალედ ფლობდა ქართულ, რუსულ, გერმანულ, ინგლისურ და ფრანგულ ენებს. ქართულ შედეგებს ხშირად თარგმნიდა და აქვეყნებდა გერმანულ ენაზე ევროპის წამყვან ჟურნალ-გაზეთებში, ამით იგი ცდილობდა შორს გაეტანა საქართველოს სახელი და დიდება.

ამრიგად, ზემოაღნიშნულიდან შეგვიძლია თამამად დავასკვნათ, რომ ქართველ მეცნიერთა ნააზრევზე დაყრდნობით განხილულია ევროპულ-ქართულ ურთიერთობების აქტუალური საკითხები, ქართულ-ევროპული ფასეულობების და ღირებულებების პარალელები წარსულში, აწმყოში და მომავალში. მასში პირველადაა მეცნიერულად და კომპლექსურად შესწავლილი ქართველი ემიგრანტი მეცნიერების მიხეილ მუსხელიშვილის და ალექსანდრე ნიკურაძის ბიოგრაფიები და მათი მეცნიერული ნაშრომები. საქართველოში ცოტამ თუ იცის, რომ ევროინტეგრაციის და ევროპოლოგიის, როგორც ინერდისციპლინარული დარგის შექმნის სათავეებთან იდგნენ ორი მსოფლიოში ცნობილი ქართველი ემიგრანტი მეცნიერები მიხეილ მუსხელიშვილი და ალექსანდრე ნიკურაძე, რომლებმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ევროკავშირის ჩამოყალიბება-განვითარებაში.

ქართული ემიგრანტული ნაკადები უცხოეთში

1921 წლის ოკუპაციამ და 1924 წლის აჯანყების დამარცხებამ, ბოლშევიკურმა რეპრესიებმა გამოიწვია ემიგრანტული ახალი ნაკადების წარმოშობა-გადინება უცხოეთში. 1921 წლის მარტში ლტოლვილების პირველი დიდი ნაკადი (იტალიურმა გემმა „კირალმა“ ფრანგულმა „ვესტამ“ და „მარიამ“) თავდაპირველად სტამბულში მიიღო (შუა შაუკუნეებიდან იქ უკვე არსებობდა ქართული უბანი, დიასპორა). მათ შორის იყვნენ: დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობა, დამფუძნებელი კრების დეპუტატები, პოლიტიკური პარტიების მეთაურები და წევრები, ოფიცრები, კოჯორ-ტაბახმელას ბრძოლის მონაწილეები და მათი ოჯახის წევრები. ესენი იყვნენ: ნოე ჟორდანიას, კარლო ჩხეიძის, ნოე რამიშვილის, ევგენი გეგეჭკორის, ნოე ხომერიკის, ირაკლი წერეთლის, არზაყან ემუხვარი, გრიგოლ დიასამიძის, გიორგი გვაზავის, ვლასა მგელაძის, ვალიკო ჯუღელი, გიორგი კვინიტაძის, ალექსანდრე ჩხეიძის, ალექსანდრე მდივანის, სოლომონ ზალდასტანიშვილის და სხვები, მათ შეუერთდნენ არარეგალურად გადასულები ვარლამ ჩერქეზიშვილი, ვახტანგ ციციშვილი, იური ფალავა, ლეო კერესელიძე და სხვები.

ქართველ კათოლიკეთა მონასტერი, რომელიც აგებული იქნა ფერი-კვესის რაიონში პეტრე ხარისჭირაშვილის მიერ, ის ერთგვარად იქცა ჰაბი ქართველი ემიგრანტებისა, რომელშიც ყველა იყრიდა თავს განურჩევლად აღმსარებლობისა და პოლიტიკური კუთვნილებისა. ქართველთა მონასტერი სტამბოლში საკმაოდ ძლიერ ცენტრს წარმოადგენდა, ფუნქციონირებდა ქართული სტამბა, რომელიც საეკლესიო წიგნებთან ერთად სახალხო სკოლებსაც ამარაგებდა საქართველოში. ამ მონასტერმა აღზარდა და მოგვცა ისეთი სახელოვანი ქართველები, როგორებიც იყვნენ: ივანე გვარამაძე, მიხეილ თამარაშვილი, ანდრია წინამძღვრიშვილი, რაფიელ ივანიცკი-ინგილო, მიხეილ თარხნიშვილი, შალვა ვარდიძე და... მრავალი სხვა.

გენერალ ალექსანდრე მდივნის და იოსებ კემულარიას ინიციატივით სტამბოლელმა გენერლებმა შექმნეს კომიტეტი, რომელიც ქართული კულტურის ცენტრში აღრიცხულ ქართველებს პირველად დახმარებას უწევდა. ეს იმდროისთვის საკმაოდ გაბედული და ისტორიულად მნიშვნელოვანი ფაქტი იყო. 1921 წლის ზაფხულში ყენევის კონფერენციაზე შეიქმნა ლტოლვილთა კომისარიატი, რომელიც უწრუნველყოფდა გარკვეული საფასურის სანაცვლოდ ნანსენის პასპორტებს, ამით ქართველებსაც ეძლეოდათ ლეგაცია სხვადასხვა ქვეყნებში მუშაობის უფლებით. პარიზშიც საქართველოს საელჩო მთავრობის ლეგაციად გადაკეთდა და სრულუფლებიანი ელჩი აკაკი ჩხენკელი სრულუფლებიანი მინისტრი გახდა, დანარჩენ ქვეყნებში საელჩოები და საკონსულოები ლეგაციის ფილიალებად გადაკეთდა, რომლის მიზანს ქართველი ლტოლვილების სამართლებრივ და ეკონომიკურ პრობლემებზე დახ-

მარების განწევა წარმოადგენდა. მათ სამუშაოზე მოწყობაში შრომის საერთაშორისო ბიურო და მისი ხელმძღვანელი ალბერტ ტომასი ეხმარებოდა. 1921 წლის ბოლოს საქართველოს საელჩომ „ერთა ლიგის ლტოლვილთა დამხმარე ამერიკულმა კომიტეტმა“ და „შრომის საერთაშორისო ბიურომ“ 400 ლტოლვილი გადაიყვანა სამოქალაქო ომის ალყაში გახვეული სტამბოლიდან საფრანგეთში, გერმანიაში, ჩეხოსლოვაკიაში, შვეიცარიაში, პოლონეთში და ბელგიაში. სტამბულში, აკაკი ხომთარიას და ივანე ზურაბიშვილის (ივანე ხელმძღვანელობდა „თურქულ-სპარსულ“ ბანკს) გარდა იქ დარჩნენ: ნოე ხომერიკი, გოგიტა ფალავა, დავით შარაშიძე, რაუდენ არსენიძე, ბენია ჩხიკვიშვილი, დავით ვაჩნაძე, მიხაკო წერეთელი, პეტრე სურგულაძე, ვასო ალიხანაშვილი და მრავალი სხვა. აღსანიშნავია ისიც, რომ სტამბოლში მყოფი 69 იუნკერიდან 14 სამშობლოში დაბრუნდა, 5 საფრანგეთის სან-მიქსენის, 15 საბერძნეთის, 30 პოლონეთის სამხედრო სკოლებში იქნენ წარგზავნილნი სასწავლებლად.

1921 წლის თებერვალში საბჭოთა წითელი არმიის შემოსევის შემდეგ ივანე ჯავახიშვილს და მამინდელი ფინანსთა მინისტრის თანაშემწის იოსებ ელიგულაშვილს საქართველოს სახელმწიფო ხანიზისა და ეროვნული განძის გადარჩენა დავალებიათ. განძი ბათუმიდან ჯერ კონსტანტინეპოლში, ხოლო ამავე წლის 10 აპრილს კი მარსელში გადაიტანეს, სადაც იქ მთავრობისაგან მივლინებული დიპლომატი ზურაბ ავალიშვილი და მთავრობის რწმუნებული ანდრია დეკანოზიშვილი დახვდნენ. მათი დახმარებით განძი მარსელის ბანკში დააბინავეს, ცოტაოდენი ვერცხლეულის გაყიდვით კი ერთი წლის საფასური გადაიხადეს სამუზეუმო განძის შენახვისთვის, სადაც მისი მოვლა-პატრონობა ექვთიმე თაყაიშვილს დაევალა. მიუხედავად დიდებული მეცნიერის დუხჭირი ცხოვრებისა, მან ემიგრაციაში საქართველოს განძს ბოლომდე უპატრონა და უკლებლივ დაუბრუნა სამშობლოს. განძის ნაწილით 1927 წლის 10 თებერვალს პარიზთან ახლოს, დაბა ლევილის მამული და ორსართულიანი სასახლე „შატო“ შეიძინეს. მალე იგი ლტოლვილთა ახალი თავშესაფრად და უცხოეთში გადრაცვლილთა სავანედ იქცა. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ 89 წლის შემდეგ მთავრობაში ახალი დემოკრატიული ძალების ძალისხმევით „ლევილის მამული“ გადმოვიდა საქართველოს მფლობელობაში 2016 წლის 23 სექტემბერს და კვლავ იგი ქართველი ერის სულიერ და კულტურულ საგანძურს წარმოადგენს.

1924 წლის აჯანყების დამარცხების შემდგომ სტამბოლის გარდა, ქართველი ლტოლვილების მეორე ნაკადმა მანჯურიის, ირანის და ჩინეთის საზღვრებიც კი გადალახეს და მანჯურიის ერთერთ ქალაქ ხარბინში სცადეს ფეხის მოკიდება, სადაც ქართული უბანი და ქართული სათვისტომო ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებიდან არსებობდა. ხარბინი ერთგვარად წარმოადგენდა მნიშვნელოვან კულტურულ ცენტრს, სადაც 1908 წელს დაარსდა და 30 წლის

განმავლობაში ქართულ სათვისტომოს ივლიანე ხაინდრაგა ხელმძღვანელობდა, ცენტრს ჰქონდა სკოლა, ბიბლიოთეკა და სხვადასხვა გასართობი კლუბები. ცენტრი და მდიდარი ხარზინელები ლეგაციას ფულით და ახლად ჩასულებს მოწყობა-დაბინავებაშიც ეხმარებოდნენ.

ამრიგად, 1921-1930 წლების რუსეთის ოკუპაციის და აგრესიის შედეგად წარმოიშვა ქართული ემიგრაციის პირველი ნაკადი, რომელმაც სხვადასხვა ქვეყნებს შეაფარეს თავი. თუმცა ყველაზე დიდმა რაოდენობამ ემიგრანტებისა მაინც საფრანგეთში, გერმანიაში, იტალიაში და ამერიკაში მოიყარა თავი. საფრანგეთი ერთგვარ ინტელექტუალურ ცენტრს წარმოადგენდა. ისინი პარიზში და მის მახლობლად ლისანში, ალპაჟონში, ვალენტიანეში, სოშო-ოდენკურში დასახლდნენ. ლტოლვილების ბინადრობის, მუშაობის და სხვა საჭიროებო საკითხების მოსაგვარებლად ყველა დიდ კოლონიებში დაარსდა სათვისტომოები და ასოციაციები, რომლებსაც სხვადასხვა დროს ხელმძღვანელობდნენ ვახტანგ ღამბაშიძე, დავით სხრიტლაძე, გიორგი ჟურული. საფრანგეთის კულტურული ცხოვრების ისტორიაში მნიშვნელოვანი როლი შეიტანეს: ექვთიმე თაყაიშვილმა, შალვა, ამირეჯობმა, კალისტრატე და ნინო სალიებმა, პავლე მოსულიშვილმა, გრიგოლ ფერაძემ, ვიქტორ ნოზაძემ, გიორგი გვაზავამ, სვიმონ ციციშვილმა, გიორგი ჟურულმა, ივანე ზურაბიშვილმა, გიორგი გამყრელიძემ, რაფიელ ივანცკი-ინგილომ, ისიდორე მანწკავამ და სხვა. დავით ხელაძის მიერ დაარსებულ სტამბა-გამომცემლობაში გამოიცა თამარ პაპავას თხზულებათა კრებული „დიდი სახეები პატარა ჩარჩოებში“, გიორგი გვაზავას „მიჯაჭვული პრომეთე“, სამსონ ფირცხალავას „ამბავთა და საქმეთა მოლოდინში“ და სხვა.

1931 წელს საორგანიზაციო კომიტეტის მიერ დააარსდა მოციქულთა სწორის წმ. ნინოს სახელობის მართმადიდებელი ეკლესია, რომლის წინამძღოლად გრიგოლ ფერაძე დაინიშნა, რომლის შემოქმედება დღემდე რჩება ქართველთა სულიერი კულტურის მნიშვნელოვან საგანძურად.

1922 წელს ბერლინში დაარსდა ქართული სათვისტომო, რომელსაც გრიგოლ დიასამიძე ხელმძღვანელობდა, ხოლო კოლონიას გიორგი კერესელიძე. ლტოლვილთა უმეტესობა მეტეხის ციხიდან გაქცეულები იყვნენ, რომელთაც უმაღლესი განათლება გერმანიაში მიეღოთ. ესენი იყვნენ: ბერლინის უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის კათედრის პროფესორი მიხეილ წერეთელი, ქართული ენისა და ლიტერატურის კათედრას განაგებდა გიორგი ნაკაშიძე, ელექტრონებისა და იონების კათედრას ალექსანდრე ნიკურაძე, რომელიც ამავედროულად კონტინენტალური ევროპის კვლევა-ძიების ინსტიტუტის დირექტორიც იყო, და ასევე ბრესლაუს უნივერსიტეტის ჰიდრაგლიკისა და ჰიდროდინამიკის კათედრას ივანე ნიკურაძე. უმაღლეს სკოლებში ასწავლიდნენ დოქტორები: კირილე ვეკუა, ბერლინის შარლოტენბურგის ტექნიკურ სასწავლებელში. ჟურ-

ნალ მორგენლანდის რედაქტორი გრიგოლ დიასამიძე ბერლინის აღმოსავლეთ ევროპის ინსტიტუტში, ნიკო ნაკაშიძე ამავე უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, კიტა ჩხენკელი ჰამბურგის უნივერსიტეტში, რაჟდენ რუსიშვილი მიუნხენის უმაღლეს ტექნიკურ უნივერსიტეტში, სევერიან ბუაძე ჰალეს უნივერსიტეტში, მიხეილ ახმეტელი ბრესლაუს აღმოსავლეთ ევროპის შემსწავლელ ინსტიტუტში. გერმანიაში უკვე აღიარებული და საქვეყნოდ ცნობილი იყვნენ გრიგოლ რობაქიძე და შალვა ამირეჯობი, გაზეთ „კლდე“ რედაქტორი შალვა ქარუმიძე, ქართული ოფისის ხელმძღვანელი, ფირმა „სიმენსის“ თანაშრომელი, ყოფილი ელჩი ვლადიმერ ახმეტელი, ქართული სტამბების დამაარსებელი ბერლინსა და მიუნხენში არჩილ მეტრეველი, აღიარებული ექიმი და მკურნალი გიორგი მაღალაშვილი, ცნობილი მეცნიერები: აკაკი პაპავა, გიორგი კერესელიძე, მიხეილ ყაუხჩიშვილი, მიხეილ წულუკიძე, დავით ღამბაშიძე, ტიტე მარგველაშვილი და მრავალი სხვა. ქართველი ემიგრანტების ღვაწლი და დამსახურება ძალზე დიდია 1930-იან წლების გერმანელთა კულტურულ ცხოვრებაში. 1932 წელს ა. მეტრეველის, მ. წერეთელის და ზ. ავალიშვილის ინიციატივით ბერლინში დაარსდა სტამბა-გამომცემლობა „ქართული ბიბლიოთეკა“, რომელშიც ქართულ და გერმანულ ენებზე იბეჭდებოდა ქართველი და უცხოელი მეცნიერების ნაშრომები და წიგნები. 1933 წელს პირველი წიგნი სულხან-საბა ორბელიანის „სიბრძნე სიცრუისა“ გამოვიდა მ. წერეთლის თარგმანით, რომელმაც მაშინვე მოიპოვა აღიარება. 1934-36 წლებში გამოვიდა ორენოვანი 23 ნომერი ქართველ ნაციონალისტთა ერთობის გაზეთისა „კლდე“. 1928 წელს დიდერისის გამომცემლობამ შტეტან ცვაიგის რედაქტორობით გამოსცა გრიგოლ რობაქიძის თანამედროვე ქართული და გერმანული ფსიქოლოგიური რომანის საუკეთესო რომანად წოდებული „გველის პერანგი“, ხოლო 1933-37 წლებში შემდეგი, რომანები: „ჩაკლული სული“, „ქალღმერთის ძახილი“, „წმინდა გრაალის მცველი“, „დემონი და მითოსი“, ლაიფციგში გამოვიდა კავკასიური ნოელები და სხვა. გარდა ამისა იყვნენ მეცნიერები, რომლებიც აქვეყნებდნენ სტატიებს, პუბლიცისტურ წერილებს, ნაშრომებს სხვადასხვა ენებზე ადგილობრივ და საერთაშორისო საჭიროებო საკითხებზე, ასეთ მაგალითად შეიძლება ჩაითვალოს ივანე და ალექსანდრე ნიკურაძეების ნაშრომები ჰიდრაგლიკის დარგში, რომელიც მაშინდელი საბჭოთა კავშირის და ევროპის უმაღლესი სასწავლებლები საფაკულტეტო წიგნად იყენებდნენ. უმნიშვნელოვანესი როლი ითამაშა აგრეთვე სასულიერო პირმა და ცნობილმა არქიმანდრიტმა გერმანელი ერის ცხოვრებაში გრიგოლ ფერაძემ, რომელიც ქართული ეკლესიის მიერ 1995 წელს წმინდანად იქნა შერაცხული. 1940 წელს გერმანულად გამოიცა გ. ფერაძის მემუარული ხასიათის ნაშრომი „ქართული კულტურის სამსახურში“, 1930 წელს „ქართული კულტურის გავლენა ბალკანეთის ხალხების კულტურებზე“, 1940 წელს „სულიერი

ცხოვრება დღევანდელ საბჭოთა საქართველოში მხატვრული ლიტერატურის შუქზე” და მრავალი სხვა.

ქართველი ემიგრანტების როლი განსაკუთრებით აღსანიშნავია იტალიელი ხალხის კულტურულ ცხოვრებაშიც, მათ შორისაა ბაგრატიონების, მაჩაბლების, ვაჩნაძეების და სხვა არისტოკრატიული გვარების წარმომადგენლები, განსაკუთრებით აღსანიშნავია: ნეაპოლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის პროფესორი შალვა ბერიძე, რომელიც მიიწვია ქართული ენისა და ლიტერატურის კათედრის პროფესორად იტალიის პარლამენტის წევრმა გრაფმა ბერნადო ბარბულინმა, იტალიის კონსული და პროფესორი გიორგი მაჩაბელი, მეცნიერი და სასულიერო პირი მიხეილ თარხნიშვილი, რომის პაპის კარზე საქართველოს ეკლესიის წარმომადგენელი და ყოფილი პარლამენტარი რაფიელ ივანიცკი-ინგილო. გრიგოლ ფერაძე და მრავალი სხვა. 1941 წელს რ. ივანიცკი-ინგილოს დამსახურებით გამოიცა „ვეფხისტყაოსანი“ იტალიურ ენაზე, ამაში დიდი როლი შეიტანა შ. ბერიძემ და გ. ფერაძემაც.

უნდა აღინიშნოს ისიც, ქართველ ემიგრანტთა ნაწილმა პოლიტიკურად და კულტურულად მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ევროპის და ამერიკის კონტინენტებზე, შემთხვევითი, როდია, რომ ემიგრანტთა დიდი ნაწილი სწორედ, რომ საფრანგეთში, გერმანიაში, იტალიაში, პოლონეთში და ამერიკაში იყრიდნენ თავს. ქართველი ემიგრანტების პირველი ტალღა განსაკუთრებით მძიმე ვითარებაში აღმოჩნდა (1939-45წწ.) მეორე მსოფლიო ომის დროს, როცა გერმანია 1939 წლის 1 სექტემბერს თავს დაესხა პოლონეთს. მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამ ქართული ემიგრაცია გაყო ორ ბანაკად, ემიგრანტთა ერთი ნაწილი ანტიგერმანულ ბანაკში აღმოჩნდა, ხოლო მეორე ნაწილი, რომელიც 1921 წლიდან იბრძოდნენ რუსეთის ოკუპაციის წინააღმდეგ, მიიჩნევდნენ, რომ გერმანიასა და რუსეთს შორის ომი, რომელიც 1941 წლის 22 ივნისს დაიწყო, გერმანიის გამარჯვებით დასრულდებოდა და რუსეთს განდევნიდა კავკასიიდან, ამ იმედის საფუძველს აძლევდა 1918 წლის საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა-გამოცხადების საქმეში შეტანილი გერმანიის წვლილი, სადაც მათ დამუშავებული ჰქონდათ კიდევ კავკასიის კონფედერაციის, კავკასიის გაერთიანების, კავკასიური სახლის გეგმაც, თუმცა ყოველივე ეს ამაო მცდელობად დარჩა, ვინაიდან მოსკოვმა ბერლინი აიღო. ამ ომში მონაწილეობნენ ქართველი ემიგრანტებიც, მათ ლტოლვილობაშიც და ომის ძიმე პერიოდშიც არ შეუწყვეთიათ ეროვნული საქმიანობა. ისინი ამ დროისათვის ორი მიმართულებით ცდილობდნენ მოექცნათ პოლიტიკური გზები ორ მებრძოლ მხარეს შორის საქართველოს გადასარჩენად და მეორე ქართველების გამოსხნა ტყვეობიდან და მათი მოვლა-პატრონობა, ორივე გზა დაკავშირებული იყო საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის სურვილთან. 1942 წლის 22 თებერვალს გერმანული არმიის ფარგლებში შეიქმნა კავკასიური, 10 სომხური, 8 აზერბაიჯანული, 8 ჩრდილო ვაკკასიური

და 12 ქართული ბატალიონი შტაუფენბერგის მეთაურობით. 12 ქართულ ბატალიონში 14.000 ქართველი იყო გაერთიანებული, 6.800 მომმარაგებელ და სამშენებლო, დანარჩენი კი ასეულის, ლეგიონის და სხვა ბატალიონების მეთაურები ქართველები და გერმანელები შეადგენდნენ. მეორე მსოფლიო ომმა დიდი კვალი დატოვა საქართველოს და ქართველი ემიგრანტების ცხოვრებაზე, რომ არა გერმანიის ზავი, გაცილებით მძიმე შედეგები იქნებოდა. მეორე მსოფლიო ომი 1945 წლის 8 მაისს გერმანიის კაპიტულაციის გამოცხადებით დასრულდა

მეორე მსოფლიო ომმა მოიცვა მთელი ევროპა და ამერიკაც, ქართველ ემიგრანტთა დიდი ნაწილი სწორედ, რომ ამერიკაში გადავიდა, სადაც მათ დაბინავებას და სამუშაოზე მოწყობაში „ტოლსტოის ფონდის“ ხელმძღვანელი თეიმურაზ ბაგრატიონ-მუხრანელი ეხმარებოდა. მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ ქართული ემიგრაციის დიდი ნაწილი დაიღუპა, დარჩენილი ნაწილი კი კვლავ იბრძოდა სხვადასხვა ადგილებიდან სხვადასხვა საშუალებებით, მათი ბრძოლის ძირითად იარაღს პრესისა და ჟურნალ გაზეთების არსენალი წარმოადგენდა.

1988-92 წლებში ეროვნულ-განმანათავისუფლებელი მოძრაობის ხელმძღვანელობით ქართველმა ხალხმა კიდევ ერთხელ მოიპოვა 1921 წელს ბოლშევიკური რუსეთის ანექსიის შედეგად დაკარგული თავისუფლება და 1991 წლის 28 ოქტომბერს მრავალპარტიული არჩევნებით, ხალხის თავისუფალი ნებით აირჩა ეროვნული, ლეგიტიმური მთავრობა, ხოლო 1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმის შედეგების საფუძველზე და 9 აპრილის დამოუკიდებლობის აქტით გამოცხადდა საქართველოს დამოუკიდებლობა. ამავე წლის 26 მაისს არჩევნების ხმათა უმრავლესობით არჩეულ იქნა საქართველოს პირველი პრეზიდენტი, ეროვნულ-განმანათავისუფლებელი მოძრაობის ხელმძღვანელი, მწერალი და პუბლიცისტი ზვიად გამსახურდია. კანონიერად არჩეული საქართველოს პირველი პრეზიდენტის ხელისუფლება რუსეთის მიერ მოვლენილმა შევარდნაძემ აიძულა ემიგრაციაში წასულიყო. დაიწყო ტერიტორიული რღვევის პროცესი, ქვეყანამ დაკარგა ტერიტორიების 20 პროცენტი აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს სახით, რომელიც შემდგომ თვითაღიარებულ ავტონომიად ჩამოყალიბდა და დღემდე არსებობს. ქვეყანაში მძიმე ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ვითარებიდან გამომდინარე ემიგრაციაში წავიდნენ, ეროვნული მთავრობის წევრები, მინისტრთა კაბინეტი, ეროვნული გვარდიის სარდლები, გენერლები და ოფიცრები. განიდევნა ლეგიტიმური ხელისუფლების ყველა შტო და მისი აქტიური მხარდამჭერები, დაიწყო ფართო მაშტაბიანი პოლიტიკური რეპრესიები, დააპატიმრეს უამრავი ეროვნული მთავრობის აქტივისტი და მხარდამჭერი. ქვეყნის სათავეში მოექცა მოქალაქეთა კავშირის თავჯდომარე ედუარდ შევარდნაძე. ხოლო პოლიტიკური ემიგრაციის მესამე ტალღის დიდმა ნაწილმა კვლავ საფრანგეთს, გერმანიას, ამერიკას და სხვადასხვა ქვეყნებს შეა-

ფარეს თავი. მათი მცირე ნაწილი დაბრუნდა, უმეტესობა კი ემიგრაციაში დარჩა.

ქართული ემიგრაციის ნაკადები ამერიკაში

ამერიკის კონტინენტზე პირველი ქართველი ლტოლვილები მე-19 საუკუნის 60-იან წლებიდან ჩნდებიან, რაც დოკუმენტალურად დადასტურებულია, გურული ცხენოსნების ცირკის არენაზე გამოსასვლელად ჩასვლა, რომელიც ცნობილ შოუმენს „ბაფალო ბილის“ მოუწვევიათ და რაჭველი მუშები „სიეტლის“ რკინიგზაში სამუშაოდ. შემდგომ მათ დაემატა საქართველოში პოლიტიკურად დევნილი ემიგრანტთა ნაკადები, ევროპიდან და აზიიდან დაბრუნებული წარუმატებელი ადამიანების რიცხვიც. ქართველთა მრავალრიცხოვანი ჯგუფის გამო 1931 წელს 1 დეკემბერს დაარსდა ნიუ-ორკის ქართული სათვისტომო, რომელიც სამართლებრივ, ფინანსურ, კულტურულ და სულიერ თანადგომას უწევდა ამერიკაში მყოფებს. სათვისტომოს სხვადასხვა დროს უძღვებოდნენ: პავლე კვარაცხელია, გიორგი მაჩაბელი, ვასო დუმბაძე და ერეკლე ორბელიანი. ამერიკის თემით პირველად დაინტერესდნენ ქართული პრესა და პუბლიცისტიკა, რომელიც 1863 წელს კირილე ლორთქიფანიძის ნაშრომი „ჩრდილო ამერიკის და შეერთებული შტატები და იქაური ტყვეები“ პირველად ილია ჭავჭავაძემ თავის ჟურნალში „საქარველოს მოამბეში“ დაბეჭდა. სადაც შავკანიან მონებზე და მის განთავისუფლებაზე იყო საუბარი, სტატია საინტერესო იყო იმით, რომ თან ერთვოდა განმარტებანი: პარლამენტი, დემოკრატია, ლოზუნგი, კონსტიტუცია, იდეა, ტირანობა, ავტონომია, ფედერაცია, კონფერენცია, კომუნა და სხვა. აღნიშნულმა ფაქტმა ბიძგი მისცა დარგობრივ ლექსიკონთა შექმნას, რაც გაადვილებდა უცხოური თარგამნების უკეთ გაგებას და ამას დასაბამი ი. ჭავჭავაძემ მისცა. 1866 წელს გაზეთ „დროებაშიც“, „ივერიამ“ და „კრებულშიც“ მიუძღვნა პოლიტიკური მიმოხილვა, იაკობ გოგებაშვილმა სათაურით „ბრძოლა ამერიკის შეერთებულ შტატებში პრეზიდენტის ლინკოლნის მოკვლის შემდეგ კონგრესსა და პრეზიდენტს შორის. მას შემდეგ აქტიურად წერდნენ წერილებს და პუბლიკაციებს ამერიკაზე სხვადასხვა თემებით, ილია ჭავჭავაძე, ნიკო ნიკოლაძე, გიორგი წერეთელი, დავით მიქელაძე, არჩილ ჯორჯაძე და სერგეი მესხი. ამერიკაში ემიგრანტთა პირველი ნაკადი პოლიტიკური იყო - რუსეთის ოკუპაციის შედეგად თავი მოეყარათ 1921 წლიდან სამხედრო, პოლიტიკურ, ინტელექტუალურ და კულტურული ელიტის წარმომადგენლებს. 1929 წელს დიპლომატ ლეონ ვილსონის ინიციატივით შეიქმნა ორგანიზაცია „საქართველოს უფლებების დაცვის კომიტეტი“, ხოლო მთავრობის წარმომადგენელად ვ. დუმბაძე დაამტკიცეს. მორგანების ბანკის მთავარმა ფინანსისტმა და საქართველოს მთავრობის წარმომადგენელმა ვასილ დუმბაძემ მაშინვე მიიპყრო ამერიკის ადმინისტრაციის ყურადღება. ხოლო 1926 წელს დააარსა ამერიკული

საზოგადოება „კავკასიისთვის“, ამავე წელს გამოსცა წიგნი „კავკასიის რესპუბლიკები“, რომელიც მალევე აიტაცეს ამერიკაში.

ქართული ემიგრაციის უდიდესმა ნაწილმა მეორე მსოფლიო ომის შედეგებიდან გამომდინარე ამერიკის შეერთებული შტატებს მიაშურა, რადგან ყოფილი „საბჭოები“ და ტყვედნამყოფი ქართველები თვლიდნენ, რომ მათ უფლებებს დაიცავდნენ და საცხოვრის პირობებს სხვადასხვა ორგანიზაციებისა და კომიტეტების დახმარებით გაიუმჯობესებდნენ. მათ დიდ დახმარებას ადგილობრივი ქართველები და სათვისტომოები უწევდნენ, გასაკუთრებით აღსანიშნავია თევდორე გაბელიას ქალაქის ქარხანაში დასაქმებული 1.500 ქართველი. 1950 წლის 5 სექტემბერს, ნიუ-ორკში, თეიმურაზ ბაგრატიონ-მუხრანელმა დააარსა „ქართველ ამერიკელთა ლიგა“, რომლის მიზანს წარმოადგენდა საქართველოს სრული გათავისუფლება, დამოუკიდებლობის აღდგენა და ამერიკელი ხალხის აზრის ამისთვის შემზადება. ამავე მიზნებს ემსახურებოდა აგრეთვე 1953 წლის თებერვალში გამოცემული საინფორმაციო ბიულეტენის 6 ნომერი „ცნობის ფურცელი“ იენის-ივლისიდან კი მას დაემატა ოფიციალური ორგანო ჟურნალები, „ჩვენი გზა“, „თავისუფალი საქართველოს ხმა“, გაზეთი „ქართული აზრი“ და სხვა. აქტიურ პროპაგანდას ეწეოდა კომუნიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში და საბჭოთა კავშირის დაშლაში ვაშინგტონიდან და მიუნხენიდან რადიოსადგურები „ამერიკის ხმა“ და „თავისუფლების“ საინფორმაციო სააგენტოები. „ამერიკის ხმას“ სხვადასხვა დროს რედაქტორობდნენ: ერეკლე ორბელიანი, პოლკოვნიკი, კვიატკოვსკი, პოლკოვნიკი მერაბ კვიტაშვილი, გივი კობახიძე, ძმები ჯინჯიხაშვილები. დღეს „ამერიკის ხმის“ ქართული განყოფილების მთავარი რედაქტორია მამა მიქაელ ფოფხაძე, ხოლო კორესპონდენტები ქეთევან გაბუნია, ელენე ბარათაშვილი და ნინია კაკაბაძე.

ამერიკაში დიდი პოპულარობით და პატივისცემით სარგებლობდნენ: ცნობილი ავიაკოსტრუქტორი მიხეილ გრიგორაშვილი, რომელიც შექმნილ ნიმუშებს ამერიკის და კანადის ავიამრეწველობა იყენებდა, განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი მოდელები „Royal Bird“ პირველი ჰელიკოპტერი და ავიაგამანადგურებელი „bilpani“. ამერიკის თვითმფრინავების კოსტრუქტორი და კომპანია „Republic Aviacorporation“ ვიცე-პრეზიდენტი ალექსანდრე ქართველიშვილი, 1939 წელს მისმა დაპროექტებულმა P-47 საძირკველი ჩაუყარა გამანადგურებელ „მეხთა“ თანდერების ოჯახს, რომელიც მაღალი აეროდინამიკითა და შუბლის წინააღმდეგობის კოეფიციენტით გერმანულ „მესერშიტსა“ და „ფოლკე-ვოლფს“ სჯობნიდა. ქართველიშვილმა შექმნა გამანადგურებელი X-69, მზვერავი X-72, P-47, EP-106 და მრავალი სხვა, რომელსაც იყენებდა მთელი მსოფლიო. სკულპტორი გიორგი პაპაშვილი, პიანისტი ერეკლე ორბელიანი, ექიმი ნიკოლოზ ჯიშკარიანი, მოჭიდავე და მსახიობი კოლა ქვარიანი, რადიო „თავისუფლების“ რედაქტორი მერაბ კვიტაშვილი, ამერიკული ბალე-

ტის ფუძემდებელი, ქორეოგრაფი ჯორჯ ბალანჩინი, ბალერინა თამარ თუმანიშვილი, ცნობილი სამშენებლო კომპანიის ხელმძღვანელი ოთარ ზალდასტანიშვილი, ნიუ-ორკის ვიცე-მერი კონსატინტინე სიდამონერისთავი, გენერალი ჯონ მალხაზ შალიკაშვილი. პროფესორები: კლივლენდის ქირურგიის ცენტრის დირექტორი გედევან ასათიანი, ვაშინგტონის ჯორჯ-თაუნის უნივერსიტეტის ბიზანტიოლოგიის კათედრის პროფესორი კირილე თუმანიშვილი, ლოს-ანჯელესის უნივერსიტეტის ხელოვნების ისტორიის კათედრის გამგე ვახტანგ ჯობაძე, პენსილვანიის უნივერსიტეტის ანთროპოლოგი ალექსანდრე გრიგოლია, პრინსტონის უნივერსიტეტის იურისტი დავით ჯაფარიძე, კოლუმბიის უნივერსიტეტის ლიტერატურის კათედრის პროფესორი გიორგი ნაკაშიძე, ჰარვარდის უნივერსიტეტის პროფესორები ძმები გივი და ოთარ ზალდასტანიშვილები. ოთარი მსოფლიოში ცნობილი აეროდინამიკოსი და მშენებელი იყო, რომელიც აშენებდა მაღალ შენობებს ამერიკაში, ევროპაში და აზიაში, ბოსტონის აეროპორტიც მისი დაპროექტებულია. გარდა ამისა, რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, ლტოლვილობის მიუხედავად ამერიკაში იყვნენ ქართველი მილიონერებიც, რომლებმაც ემიგრაციაში ყოფნის დროს შეძლეს დიდი კაპიტალის დაბანდება და ბევრი სასიკეთო და კარგი საქმეების გაკეთება. ესენი იყვნენ: გიორგი მაჩაბელი, ვასილ დუმბაძე, ალექსი მდივანი აშშ-ში. დიმიტრი მეტრეველი კანადაში და ავთანდილ მერაბიშვილი ჩილეში.

გრიგოლ კობახიძე იგივე ჯორჯ კობი, რომელმაც მასაჩუსეტის შტატში ააშენა მინის წარმოების ქარხანა და იგი 45 სახის, სამედიცინო, ქიმიურ, ლაბორატორიულ და სხვაგვარადსხვა პროდუქციას, ფანჯრის მინებს, ოთახის გასატიხრ ფილებს, სუნამოს ფლაკონებს, მინის ნაკეთობებს და მინის სუვენირებს, ქიმიური და ელექტრო ნათურებს ამზადებდა და ყიდდა. გიორგი მაჩაბელი „პრინცე მაჩაბელი“, რომელის პარფიუმერული ქსელით მოიცვა ამერიკა და ევროპაც კი, იგი დღესაც ფუნქციონირებს და გამოდის მაჩაბლის საგვარეულო გერბზე გამოსახული ოქროს გვირგვინით. ვასილ დუმბაძე იყო მორგანთა რუსეთ-ამერიკის ბანკის დამფუძნებელი და დირექტორი. გენერალ ზაქარია მდივნის შვილი ალექსი საქართველოს ლეგაციის მდივანი, რომელმაც იქორწინა ბენვეულის მაგნატ ალენ ვან ასტორიას ქალიშვილ ლუიზა ასტორიაზე, რომელიც დიდი პატივით და ავტორიტეტით სარგებლობდა აშშ-ში. დიმიტრი მეტრეველი იგივე მაიკ მიტო კანადაში, მან კვებეკში ქალაქ ვალდორში მიაკვლია ოქროს მალაროებს და გამდიდრდა, ამერიკელმა ხალხმა მისი ამერიკული მანერით „მეტრეველი“ უწოდა. მან ბედი ალიასკაზეც ცადა და მის მაღაროებს „მიტოს ანომალიები“ უწოდეს. იგი ფლობდა აგრეთვე ტორონტოში სალმოტას ტბის მიმდებარედ ალმასის საბადოებს. კვებეკთან ახლოს დღესაც არის პატარა ქალაქი მეტრეველის სახელწოდების. ავთანდილ მერაბიშვილმა ჩილეში გვარჯილისა და სპილენძის საბადოები შეიძინა, რომელმაც დიდძალი მოგება მოუტანა. მისი

ფინანსური დახმარებით რუსთველოლოგმა ვიქტორ ნოძაზემ გამოსცა „ვეფხისტყაოსნის“ ოთხი წიგნი და ცნობილმა მთარგმნელმა გუსტავო დელა ტორემ ესპანურად თარგმნა „ვეფხისტყაოსანი“, ეს უდიდესი მოვლენა იყო.

ქართველი ემიგრანტების მესამე ნაკადის მოღვაწეობა ამერიკაში 1992 წლიდან იწყება, როცა საქართველოს ეროვნული მთავრობის ნაწილი ემიგრაციაში მიდის და სოციალურად, ეკონომიურად და პოლიტიკურად შეჭირვებული ხალხი ცდელილობს ამერიკაში ჰჰოვოს ნავსაყუდელი, მესამე ნაკადიც ერთგვარად ემიგრირებულ ინტელიგენციას წარმოადგენდა, რომლებმაც თავი მოიყარეს, ნიუ-ორკის, ვაშინგტონის, ბოსტონის, ჩიკაგოს, სიეტლის, ატლანტას და ლოს-ანჯელესის რაიონებში, თუმცა ქართველთა უმეტესობა ნიუ-ჯერსის და ნიუ-ორკის შტატებშია თავმოყრილი. 90-იანი წლების შემდეგ საქართველოსა და ამერიკის ურთიერთობები რომ უკეთესობისაკენ შეიცვალა ამას ადასტურებს ორმხრივი პარტნიორობაც და სახელმწიფოთა თანამშრომლობა კულტურულ, სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკური მიმართულებით. დიდი პოპულარობით სარგებლობს შოთა ვაშაკიძის ხელმძღვანელობით ქართული სათვისტომო „კვალი“ რომელიც წარჩინებულ სტუდენტებს აგზავნის ამერიკის წამყვან უნივერსიტეტებში სასწავლებლად. ამერიკაში მოქმედებს უამრავი გაერთიანება, საზოგადოება, კლუბები, სახელოვნებო და კულტურათაშორისი ცენტრები და სტუდიები, როგორიცაა: ცეკვის სტუდიები „არგო“ და „თამარიანი“, „აუდიო-ვიდეო სტუდიას დამაარსებლები, შოთა და თამარ დავითაშვილები. მნიშვნელოვან და ქართულ პროპაგანდას ეწევა ქართული გაზეთის გამოცემებიც: „მამული“ (რედაქტორი მანუჩარ კაჭახიძე), „ერთობა“ (რედაქტორი ნუკრი მუმლაძე) და „თბილისი“ (რედაქტორი მაია ერისთავი). ნიუ-ორკში 2003 წლიდან მოქმედებს ქართული მართმადიდებლური საგანეც, ქართული ეკლესიები ფუნქციონირებს აგრეთვე ვაშინგტონში, ფილადელფიაში, ლოს-ანჯელესში, სან-ფრანსისკოში. დიდი პოპულარობით სარგებლობდნენ ამერიკაში პეტრე ხვედელიძე და ლევან ზურაბიშვილი, განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ქართველი მეცნიერების ღვაწლი ამერიკაში დღეს, იუტას შტატის უნივერსიტეტის ხელოვნების ისტორიის დეპარტამენტის გამგე ვახტანგ ჯობაძე, კოლუმბიის უნივერსიტეტის პროფესორი გიორგი ნაკაშიძე, ნიუ-ორკის უნივერსიტეტის პროფესორები ფიზიკის დარგში ცოლ-ქმარი ავთანდილ ხარჩილავა და ია იაშვილი, ნიუ-ორკის უნივერსიტეტის პროფესორი გია დვალი, რომელთა ნაშრომები სამყაროს აგებებულებისა და მისი ისტორიის შესახებ ძალზედ პოპულარულია ამერიკაში.

ამრიგად, ზემოაღნიშნულიდან შეგვიძლია თამამად დავასკვნათ, რომ ქართული ემიგრაციის სამივე ნაკადის გადინება უცხოეთში პოლიტიკურ ხასიათს ატარებდა და მისი ძირითადი გამომწვევი მიზეზებიც საშინაო-პოლიტიკურ იდეოლოგიებთან და პოლიტი-

კურ მსოფლმხედველობასთან შეუთავსებლობა იყო. ქართველმა პოლიტიკურმა ემიგრანტებმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს მასპინძელი ქვეყნების პოლიტიკურ, კულტურულ, ეკონომიკურ, სოციალურ და სამეცნიერო სფეროებში. მათი მიღწევებით დღესაც ამაყობენ ევროპისა და ამერიკის ქვეყნები.

საქართველოს შრომითი მიგრაცია უცხოეთში

საქართველოში მიგრაციული პროცესები დღეს-დღეობითაც გრძელდება და პოლიტიკურის ნაცვლად შრომითი მიგრაცია მოდის წინა პლანზე. საქართველოს მოსახლეობის შრომისუნარიანთა დიდი ნაწილი, ქვეყანაში მძიმე სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის გამო გასულია სამუშაოდ თურქეთში, საბერძნეთში, იტალიაში, ესპანეთში, ამერიკაში და სხვა. შრომისუნარიან ემიგრანტთა დიდი წილი სწორედ, რომ ქართველ ქალებზე მოდის, თუმცა არიან მამაკაცებიც, ვინაიდან მათ ძირითად სამუშაოს კაფე-რესტორნების, ფაბრიკა ხარხნების, კერძო ძიძებისა და მოხუცთა ინტერნატ პანსიონატებში არსებული დაბალანაზღაურებადი სამუშაო წარმოადგენს. ეს მათი ოჯახის შემოსავლის ერთად-ერთი წყაროა და ხშირად ნახევარ განკვეთზე (Part-time, full-time, all time), სრულ განაკვეთზე ან სულაც შეუსვენებლივ 24 საათიან განკვეთზე მუშაობით ახერხებენ თავის გატანას, რათა გამოიმუშაონ მიზერული საარსებო თანხები. ხშირად ირღვევა მათი შრომითი უფლებები და ხშირად ხდებიან სხვადასხვა დანაშაულის ჩადენის მსხვერპლნიც. ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ ახალი ხელისუფლება იზრუნებს სისტემურად შრომითი მიგრაციის პრობლემებზე, სადაც პირველი ნაბიჯები უკვე გადადგმულია, რომელიც ვგულისხმობ მიგრაციის საკითხთა სამთავრობო კომისიის მიერ შემუშავებულ საქართველოს 2016-2020 წლების მიგრაციის სტრატეგიას, რათა შეჩერდეს და თავიდან იქნას აცილებული დემოგრაფიული პრობლემები და ემიგრანტთა ახალი ნაკადების წარმოშობის საფრთხე. გარდა ამისა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საქართველოს ევროკავშირთან ასოცირების და ვიზალიბერალიზაციის ხელშეკრულებების შემდგომ შეჩერების მექანიზმი არის სავიზო ლიბერალიზაციის წინაპირობა და საშუალებას აძლევს ნევრ სახელმწიფოებს, ევროკომისიას მოსთხოვოს დროებით შეაჩეროს უვიზო მიმოსვლა, საიდანაც მკვეთრად გაიზრდება არალეგალი მიგრანტების რაოდენობა, თავშესაფრის მოთხოვნები, თუკი საქართველო არ ითანამშრომლებს მიგრანტების უკან დაბრუნებაზე. ზემოაღნიშნული დებულება შეაჩერებს შეჩერების გამარტივებული მექანიზმის ამოქმედებას ევროკავშირის ქვეყნებში, საჭიროების შემთხვევაში, ახალი მიგრაციული ნაკადების რაოდენობას. აღნიშნული სტრატეგიული დოკუმენტი შეიძლება მივიჩნიოთ მნიშვნელოვან სახელმძღვანელოდ, სადაც მისი საშუალებით მოხდება ახალი მიგრაციული ნაკადების ზუსტი აღწერა და ერთიანი მონაცემთა ბაზის შექმნა. ასევე იგი ხელს შეუწყობს მიგრაციიდან და-

ბრუნებული ემიგრანტების რეინტეგრაციას და ევროკავშირის სტანდარტებთან დაახლოებას, რაც ეს ერთგვარი მასტიმულირებელი და მაბალანსირებელი ბერკეტი იქნება არალეგალი მიგრანტებისათვის. იგი ორიენტირებულია ასევე იმიგრანტთა შელახული უფლებების დაცვაზე, ქვეყანაში ეკონომიკური და დემოგრაფიული პრობლემების გაუმჯობესებაზე და დაბრუნებული მიგრანტების რეინტეგრაციაზე. მიგრაციის მართვის ინსტიტუციონალიზაცია რომელიც 2010 დაიწყო და შეიქმნა მიგრაციის საკითხთა სამთავრობო კომისია, რომელიც აერთიანებს 13 სახელმწიფო უწყებებს. ამასთანავე იგი წარმოადგენს საქართველოს მთავრობის სათათბირო ორგანოს და მას თავმჯდომარეობს იუსტიციის სამინისტრო, ხოლო თანათავმჯდომარეა შინაგან საქმეთა სამინისტრო. კოორდინირებული თანამშრომლობით შესაძლებელი გახდება გონივრულ ვადებში სასურველი შედეგის მიღწევა - მიგრანტთა ნაკადების შემცირება უცხოეთში და სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების, რელიგიური აღმსარებლობის, განსხვავებული პოლიტიკური შეხედულებების მქონე ადამიანების მშვიდობიანი თანაცხოვრება.

ამრიგად, ზემოაღნიშნულიდან შეგვიძლია თამამად დავასკვნათ, რომ ქართული შრომითი მიგრაცია უცხოეთში განპირობებულია ქვეყანაში მძიმე სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის გამო. თუმცა ახალი ხელისუფლების ინიციატივით აღნიშნული პრობლემის ძირეული და სისტემური ცვლილებებით (რომელიც უკვე დაწყებულია) შესაძლებელია, როგორც დემოგრაფიული პრობლემების და ახალი ემიგრანტული ნაკადების წარმოქმნის თავიდან აცილება, ასევე არსებული შრომითი მიგრაციული ნაკადების სამშობლოში დაბრუნება და მათი რეინტეგრაცია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს ურთიერთობა ევროპასა და ამერიკის ქვეყნებთან. ევროპისა და ამერიკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. ტ.1, მეცნიერება. 1994
2. საქართველოს ურთიერთობა ევროპასა და ამერიკის ქვეყნებთან. ევროპისა და ამერიკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. ტ.2, მეცნიერება. 1995.
3. დაუშვილი რუსუდან, ქართული ემიგრაცია, კრებული 3, მილიონერი ქართველი ემიგრანტები ამერიკაში. გიორგი მაჩაბლის ფონდი. მნიგნობარი. თბილისი 2012
4. კვესელავა იგორ, საისტორიო ვერტიკალები №27, ქართული ემიგრაცია და ამერიკა, 2013. თბილისი
5. კვესელავა იგორ, საისტორიო ვერტიკალები №17, საქართველო სტალინიზმის ეპოქაში, 2008. თბილისი
6. შუბითიძე ვაჟა, საისტორიო ვერტიკალები №17, ევროინტეგრაციის სათავეებთან, 2008. თბილისი.
7. მარჯანიშვილი მ. ქართული ემიგრაცია და ქართული დემოკრატია, დობერა თბილისი 2011
8. გომართელი ნინო, ქართული ემიგრაცია ევროპაში, ლექციების კურსი, თბ. 2012
9. გომართელი ნინო, ქართული ემიგრაცია ამერიკაში, ლექციების კურსი, თბ 212
10. ბეჟიტაშვილი გიორგი, ქართული სამხედრო პოლიტიკური ემიგრაცია ევროპაში (1921-1953წწ.) დისერტაცია, თელავი, 2011
11. სარალიძე ლელა, საქართველოს ემიგრაციული მთავრობის მოღვაწეობის ისტორიიდან (1921-1922წწ.) ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები №1(5) თბილისი 2009, გამომცემლობა უნივერსალი.
12. დაუშვილი რუსუდან, ქართული ემიგრაციის კავკასიური პოლიტიკა (1921-1930-იან წლებში) ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები №1(5) თბილისი 2009.
13. ზაღდასტანიშვილი სოლომონ, საქართველოს 1924 წლის ამბოხება, მოგონებები, თბილისი „მერანი“ 1989, გვ.43
14. ოსიძე ლევან, საისტორიო ვერტიკალები №27 პოსტსაჭოთა საქართველოს დემოკრატიული მშენებლობის პერსპექტივები, 2008, თბილისი
15. გუშაგი, ქართული ემიგრაციის ბიულეტენი №1. 2006 წელი
16. მასალები, სპირიდონ კედიას პირადი არქივიდან, 20 საუკუნის შემსწავლელი სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი, უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეთა კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება. თბილისი 2007
17. დემოკრატიული რესპუბლიკის არქივის ჰარვარდის ბიბლიოთეკის ფონდის მიკროფირები, №1048, გვ. 38-39)
18. საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების

სამინისტროს არქივი, სისხლის სამართლის საქმე №23894-61, ფურც.187-190.

19. საქართველოს პრეზიდენტის არქივი, ფონდი14, აღწ. 2, საქმე 40, ფურც. 165